

(Stratfor, Питер Зејхан, 16.3.2010)

Глобални систем пролази кроз дубоке промене. Три силе – Немачка, Иран и Кина – суочавају се са изазовом који их приморава да промене начин интеракције са сопственим регионом и светом у целини. У три геополитичка недељника детаљно ћемо испитати сваку од ове три државе, са освртом на то како се долази до Стратфорових процена које се њих тичу. Прво ћемо испитати Немачку.

Место Немачке у Европи

Европска историја је, нарочито од времена немачког уједињења 1871, била хроника борбе осталих европских сила да обуздају Немачку. То је увек био геополитички проблем. Немачка лежи у северноевропској равнини ([Germany lies on the North European Plain](#)), са Француском на западу и Русијом на истоку. Ако би је обе у исто време нападе, Немачка би пропала. Немачка стратегија 1871, 1914 и 1939. године је подразумевала превентивне ударе на Француску са циљем спречавања рата на два фронта (наравно, ова последња два покушаја су се катастрофално окончала).

Ма колико стратегија Немачке изазивала неповерење суседа, ови су свакако схватили њене потребе. Тако се европска стратегија после Другог светског рата састојала од преобликовања регионалне динамике тако да се Немачка више никада не би поново суочила са тим проблемом и да никада не би имала потребе да поново постане војна сила. Немачка војна политика је била потчињена НАТО, а њена економска политика Европској економској заједници (претходници данашње ЕУ). НАТО је разрешио краткорочни проблем Немачке, док се на ЕУ гледало као на решење њеног дугорочног проблема. Европљанима – укључујући ту и Немце, ове структуре су представљале најбољи могући избор. Оне су упрегле немачки капитал и њен економски динамизам, пружиле су Немцима оно што им је економски било потребно, тако да нису морали да то траже војним путем, а и обезбедиле су да Немци немају разлога – а ни способности да изврше самосталне ударце.

Овај систем је нарочито добро деловао по завршетку хладног рата. Смањене су

одбрамбене претње, а и трошкови. Наравно, било је и потенцијалних питања о суверенитету, али током добрих времена она нису била критична: такви проблеми су се могли лако регулисати, или отклонити – све док се новац котрљао уоколо. Пример европског развоја који илуструје ту парадигму “новац изнад суверенитета” била је Европска монетарна унија – коју најбоље илуструје европска заједничка монета – евро.

Стратфор је одувек сумњао у трајност евра. Имати исту монету и монетарну политику за богате, технократске, капитално интензивне економије као што је Немачка, и за сиромашне пољопривредно/мануфактурне економије, као што је Шпанија увек је изгледало као тражење проблема. Земље као Немачка, како би привукле инвестициони капитал, имају тенденцију да дају предност високим интересним стопама. Њима не смета јака валута, јер им производи имају толико високу додатну вредност квалитета да упркос снази валуте остају конкурентни и могу да се такмиче. Међутим, земљама као што је Шпанија потребна је јефтина валута, јер у већини њихових извозних производа нема ничег од посебне додатне вредности. Такве државе морају пронаћи начин да буду конкурентне у ценама. Њихова способност раста највећим делом зависи од тога да могу добити јефтине кредите које би употребиле на местима која нису интересантна тржиштима.

Стратфор је сматрао да би остваривање система јединствене монете изазвало високу инфлацију у сиромашнијим земљама које тако добијају приступ капиталу за који иначе по сопственој вредности не би могле да се квалификују. Рачунали смо да би то довело до огромних дуговања тих држава. Такође смо сматрали да би таква дуговања доприносила незадовољству у читавој монетарној зони, јер би Европска централна банка (ЕЦБ) задовољавала потребе неких економија на рачун других.

Дошло је до свега тога – па чак и више од тога. На финансијску кризу у Централној Европи ([financial crisis in Central Europe](#)) 2008–2009. гледали смо као на посебно поучну. Упркос заједничком чланству у ЕУ, западноевропске чланице су прилично оклевале са спасавањем својих источних партнера. Постали смо још уверенији у то да ће такав несклад на крају бити судбоносан по монетарну унију, а и да ће коначни распад евра повући за собом и ЕУ. Сада нисмо више толико сигурни у то.

А шта ако, мада је евро замишљен да даље обуздава Немце, ти исти Немци тако прераде евро да у сопствене сврхе промене шему ЕУ?

Немачка и садашња криза

Основни проблем садашње кризе у Европи је да је већина чланица ЕУ, али нарочито оне из „КлубМед“ – Грчка, Португалија, Шпанија и Италија (баш тим редоследом) тако јадно контролисала своје буџете да су се приближиле граници инсолвентности дуговања. Све оне су се подгојиле и улењиле узимајући јефтине кредите које им је донео евро. Уместо да употребљавају те кредите како би довеле до широког и одрживог економског раста, оне су живе од разлика између кредита које су добиле захваљујући еврџу и кредита на које би имале право сходно сопственим вредностима и заслугама. Социјални програми финансирани из дуговања су експлозивно нарасли; на крају крајева, цена тих дуговања је била ниска, јер су чланице „КлубМеда“ користиле (ниске) цене (каматних стопа) обвезница Немачке. Данашње каматне стопе које одређује ЕЦБ су 1%; у прошлости, на основу сопствених карактеристика, грчке каматне стопе су често биле и више од 10%. Садашња висина државног дуга Грчке – који превазилази БНП – вероватно ће довести или до немогућности отплаћивања (изазване напорима да се одрже такви социјални програми), или до социјалне револуције (изазване непорима да се ти програми скрешу). Сасвим је могуће да се догоде и обе могућности.

Оно што нас је навело да на ово гледамо у новој светлости био је интервју са немачким министром финансија Волфгангом Шојблеом 13. марта, у коме је он истакао да ако Грчка или нека друга чланица еврозоне не буде могла да исправи своје финансије, онда треба буде избачена из еврозоне. То нам је стварно привукло пажњу. Није ствар у томе што нема легалних могућности да се то уради (а и нема, Грчка је пуноправни члан ЕУ, а чланство еврозоне је такво да је јасно да било који члан може да изрекне вето о било којој важној одлуци). Па ипак, оно што нам је пало у очи је да неко такве специфичне тежине као Шојбле ([Schauble 's gravitas](#)) не изриче тек тако неке површне претње – а ово није нека изјава оне врсте какву даје нека обуздана, придављена или смирена земља. То чак није ни изјава коју би дала било која чланица ЕУ, него изјава коју даје један одлучни члан. Изгледа да Немачка није спремна да само размишља, него да јавно размишља о препрограмирању Европе у свом сопственом интересу. Она то можда неће учинити, или можда то неће учинити сада – али то је сада речено, и то ће променити однос Немачке према Европи.

Ближи поглед на дејства евра показује откуд долази Шојблеово поуздање да заузме тако самоуверено становиште.

Део онога што значи имати заједничку монету је да си укључен у исто тржиште. Мораш се практично за све такмичити са свима осталима на том тржишту. То омогућава

Словаку да се квалификује за хипотекарни зајам уз исту каматну стопу коју ужива и Холанђанин, али исто тако значи да се ефикасни радници Ирске активно такмиче са неефикасним радницима Шпаније – или још конкретније и актуелније, да се ултраефикасни радници Немачке директно такмиче са ултранеефикасним радницима Грчке.

Овај [графикон](#) илуструје релативну цену рада по јединици економског производа. Он и превише јасно истиче шта се догађа у такмичењу радника. (Податке за САД смо укључили као основицу поређења). Они који нису тако продуктивни покушавају да премосте проблем помоћу кредита. Од тренутка увођења евра, сви европартнери Немачке су се нашли у положају да су све мање ефикасни у поређењу са Немачком. Немци се налазе на дну графикана, што значи да се цена њиховог рада једва повећала. "КлубМед" доминира на горњим нивоима, јер – приступ јефтиним кредитима их је учинио чак још и мање ефикасним него што су били пре тога. На полеђини неке коверте можете израчунати да је током последње деценије Немачка постигла скоро 25% предност у цени рада у односу на "КлубМед".

Тешко је пренагласити импликацију овога. Ако евро у суштини једе економску базу Европе – а у још већем степену „КлубМеда“ – онда тако Немачка из потаје постиже оно што јој није успело током претходних хиљадугодишњих европских борби. У суштини, европске државе узимају зајмове (углавном од Немачке) како би купиле увезену робу (углавном опет из Немачке), зато што њихови сопствени радници не могу да се такмиче у цени (углавном због Немачке). Ово се не ограничава само на државе унутар еврозоне, него укључује и све државе у вези с њом: релативна цена рада у већини централноевропских држава ([Central European states](#)) које чак нису још ни ушле у еврозону је током истог периода порасла још и више.

Није ствар толико у томе да Стратфор сада сматра да је евро употребљив на дуге стазе – ми још увек у то не верујемо, али ствар је више у томе да нам се процена окреће од веровања да је евро био лудачка кошуља која ограничава Немачку, у правцу веровања да је он сада одскочна даска за њу. У првој процени дошло би до слома евра јер је Немачкој онемогућавано да планира сопствену судбину. Сада пак он би могао да пропадне због тога што Немачка постаје све успешнија у планирању своје судбине. Док једна за другом државе Европе почињу да схватају да евро значи и штошта више од јефтиних кредита, везе које их спајају ће скоро сигурно да слабе.

Парадигма која је створила Европску унију – да Немачку треба сапети и обуздати –

помера се. Немачка сада не само да је пронашла свој глас, она почиње и да га изражава и да се придржава сопственог националног интереса. У Немачкој је дошло до политичког консензуса против спасавања Грчке. Штавише, у Немачкој је настао и политички консензус да на Немачкој лежи да се редефинишу правила еврозоне. Немачка, као једна од најважнијих чланица ЕУ, у томе има добре аргументе. Али, то није она “унија” којој су остале европске земље дале свој потпис – то је она Мителеуропа (Mitteleuropa) коју су остале европске земље добро упамтиле.

(Превод са енглеског **Василије Клефтакис**)